

Načelno ozadje ricmanjskih dogodkov

Spreminjanje narodnostnega značaja Tržaške - Vsak narod ima pravico do lastne domačije - Vzгляд demokratične Švice

Il Piccolo piše dne 12. novembra o »grdem, za slovansko nestrpnost značilnem dogodku«, ki se je pretekli teden primeril v Ricmanjih. Skupina tujih priseljencev je dve leti prosi- la, naj ji oblastvo odpre v tej slovenski vasi italijansko šolo, da ji ne bo treba pošiljati otrok v oddaljeni Domjo. Ko je bila prošnja uslišana in se je v Ricmanjih prikazala učiteljica, da začne z italijanskim poukom, se je prebivalstvo uprlo: pred šolo se je zbrala trupa razjarjenih vaščank, na ves glas protestirala ter zabranila novi učiteljici vstop v poslopje. List pravi, da so vaščanke »gрозile tudi italijanskim družinam«, in poziva ob- lastva, naj karnejuje osebe, ki so zakrivile »nepremišljeni in surovi napad«.

Na prvi pogled se zdi ricmanjski dogodek res vse obsodbe vredno dejanje in Piccolovo ogorčenje celoma opravičeno. Ricmanjci bi se morali pokoriti zakonu in biti s priseljen- ci strpni in miroljubni.

Toda če se v pripetljaj poglobimo in nje- gov pomen temeljito preudarimo, spoznamo, da stvar ni tako preprosta in enostavna, ka- kor se zdi površnemu opazovalcu. Dogodek v Ricmanjih postavlja namreč zopet v sre- dišče javne pozornosti enega najvažnejših in najbolj boleasnih političnih in moralnih pro- blemov, ki že dolgo zastruplja odnose med Slovenci in Italijani naših krajev.

NASE JEZIKOVNE MEJE

Odkar so se naši predniki naselili v seda- nja bivališča, je jezikovna meja med Sloven- ci in njih zapadnimi sosedi ostala skozi več ko 1300 let več ali manj nespremenjena.

Na Tržaškem je bil položaj naslednji: v mestu samem so bili Italijani v večini, izven njegovega obzidja so živeli strnjeno le Slo- venci. Mesto je bilo od nekdanj narodno me- šano. Že leta 1202, ko so Benetke osvojile Trst in se je mestno zastopništvo podvrglo dožu Dandolu, je bila med podpisniki pre- dajne listine približno ena tretjina sloven- skih imen in priimkov.

Cisto slovenski značaj ozemlja izven mest- nih zidov ni bil nikdar sporen. To priznava- jo vsi italijanski zgodovinopisci do današ- njih dni. Tu le nekaj navedkov: Ireneo du- la Croce je l. 1689 zabeležil v svoji tržaški zgodovini, da »je Trst obkoljen od vseh stra- ni od Slovanov in da takoj izven njegovega obzidja prebivalci vasi in posestev tržaške- ga ozemlja ne govorijo druge slovenščine (shiaivo)«.

Pomisliti moramo, da so izven obzidja te- daj ležali ne le Sv. Ivan, Skedenj, Rojan, Greta in Barkovlje, temveč skoro vsi deli da- našnjega mestnega središča, vse današnje glavne ulice, vsi glavni trgi in pristanišče. Moderni Trst je sezidan na slovenskih tleh.

To smo zapisali, da bodo odgovorni možje, ki nam danes vladajo, znali, da tržaški Slo-

venci nismo nikaki tuji priseljenci ali vri- njenci, marveč ravno tako kakor Italijani praprebivalci mesta.

Kar se tiče podeželja, je bilo to skozi dol- ga stoletja do poslednjega zaselka vselej čis- to slovensko. Virginio Gayda je bil l. 1914 v Trstu in pričel o tukajšnjih narodnost- nih razmerah knjigo »L'Italia d'oltre confi- ne«. V njej med drugim piše: Pojdite iz me- ta Trsta, vzpnite se po bregovih na kraško planoto, in povsod boste srečali slovenskega kmeta. »Izven mestnih vrat Trsta, v vaseh, ki gledajo na morje, ljudje niso Italijani«.

FAŠIZEM IN POVOJNA DOBA

To ustaljeno, od vseh priznано posestno stanje se je po letu 1919 začelo spreminjati v škodo Slovencev. Mussolini si je postavil za cilj, da preobrazi narodnostni značaj na- tih krajev in začel velikopotezno naselitve- no akcijo po vsej Julijski krajini. Ne samo, da je pošiljal v naša mesta in trge številne uradnike, vse vrste javnih nameščenecv in obrtnikov, temveč je začel prodirati tudi v naše vasi. Za nakupovanje slovenske in hr- vatske kmečke zemlje je ustanovil posebno banko.

Njegovi krščansko-demokratski nasledniki te politike niso ustavili, ampak jo posebno na Tržaškem premišljevali nadaljevali in na- črtno okrepili. Povod so jim nudili številni begunci, ki so iz Istre in Dalmacije pribežali

v Trst in jih je bilo treba kje spraviti pod streho. Namesto da bi jih enakomerno po- razdelili po vsej državi, jim dali dela na plodnih veleposestvih Furlanije in severne Italije, so jih, če je le bilo mogoče, zaposli- li v Trstu, kjer je že tako vladala brezposel- nost, in jih nastanili na nerodovitem Krasu, ki niti lastnih prebivalcev ne more pre- življati.

Tako so italijanski naselniki preplavili nekdanj čisto slovenske Opčine, v Devinu, znanem po svojem pomanjkanju rib, so zgra- dili za istrske begunce posebno ribiško nase- lje. Italijani so se v čedalje večjem številu pojavili v Nabrežini in Sesslanu, se udomi- li v nekoč popolnoma slovenskem Sv. Križu, na Kontovelu in Proseku, prodrli v Domjo in Zavrje in se prikazali celo v oddaljenih vaseh, kakor so Mavhinje, Cerovlje in Ric- manje.

Ko pridejo, so tihi in vljudni, kakor pri- tiče gostom, toda brž ko se okrepijo, zahte- vajo šolo in otroški vrtec, nato lastnega du- hovnika in v nekaj letih vas ni več sloven- ska, ampak narodno mešana. V nekaterih krajih so se že tolikanj učvrstili, da se sma- trajo za gospodarje ter kujejo načrte, kako bi se v določenem roku polastili oblasti v ob- čini. Domačine, ki se njihovemu prodiranju ustavljajo, označujejo za puntarje in sovraž- niki Italije ter jih celo pozivajo, naj se iz- sele, če jim pod italijansko upravo ni všeč.

OBRAMBA ITALIJANSTVA V KANTONU TICINU

Krivično in protipostavno bi bilo zahteva- ti od grudorodnih Slovencev, da vse te stva- ri pohlevno in vdano prenašajo. Saj so to vendar ljudje iz mesa in krvi, ki se kakor Italijani oklepajo zemlje svojih očetov ter se upirajo, da bi postali v lastni domačiji tu- ja manjšina.

Naj se Italijani le vživijo v našo kožo! Kaj bi oni rekli, če bi Slovenci vdicali v prasta- re italijanske vasi in izrivali iz njih doma- čine? Naj le pomislijo, kako jih boli že, ko slišijo, da se slovenski uradniki naseljujejo v coni B!

Če nas hočejo razumeti, zadostuje, da se pozanimajo za položaj svojih rojakov v Švi- ci. Italijani prebivajo tam v kantoni Wal- lis in Graubünden in so gospodarji celega kantona Ticino. V njem imajo svoj deželni zbor in lastno vlado in uživajo vse svobošči- ne, ki jim jih nudi slovita švicarska demo- kratija.

Toda njihovo življenje navzlic temu ni bi- lo vedno lahko, tudi oni so bili večkrat tež- ko ogroženi v svojem narodnem obstanku. Vzroka ne smemo iskati v kakem premi- šljenem načrtu večinskega naroda, ki bi s po- močjo osrednje vlade gradil v italijanskem

Ticinu tuja naselja ter preplavljal po načrtu deželo z drugorodci. Tako raznarodovanje se upira demokratičnim izročilom in visoki kulturi švicarskega prebivalstva.

Kljub temu je Ticinu pretila nevarnost, da se popolnoma ponemči. Nemci, ki tvorijo v Švici skoro tridesetinsko večino, so žilav in podjeten narod. Gospodarsko so naprednej- ši od Italijanov in Francozov. Tako se je zgodilo, da so začeli ustanovljati tudi v Ti- cinu različna industrijska podjetja, otvarjati tam dobro urejene hotele ter se uveljavljati tudi v obrtništvu in trgovini.

Kanton Ticino je imel od tega sicer go- spodarsko korist, a je polagoma zgubljal svoj italijanski značaj. Priseljenci so namreč začeli snovati v različnih krajih svoja nem- ska društva, organizirati nemške prireditve, s'avitati na svoja podjetja in trgovine nem- ške napise in končno odpirati tudi nemške šole.

Tako je Ticino spreminjal postopoma svo- je zunanje lice, prebivalstvo je postajalo čes- dalje bolj mešano in dežela je zgubljala svoj starodavni čisto italijanski duhovni značaj.

(Nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE Z VSEGA SVETA

RUSIJA IN ZAPAD

Malenkov je ob letošnji proslavi oktobrske revolucije zagotavljal ameriškega veleposlanika, da Sovjetska zveza želi živeti v prijateljstvu z Združenimi državami in vsem zapadom. Pomirjenje naj se uresniči na mednarodnem zasedanju, ki ga je pa treba skrbno pripraviti, sicer se bo razbilo.

Sedaj je Moskva iznenada predlagala, naj se že 29. novembra skliče sestanek vseh evropskih držav, da bi sklenile pogodbo o medsebojni varnosti. Čemu tolika naglica? Zapadnjaki pravijo, da bi Rusija hotela preprečiti ali vsaj zadržati odobritev pariških sporazumov, ki predvidevajo oborožitev Nemčije.

Zapadne države bodo ruski predlog odbile ter predlagale razgovore z Rusijo šele po vključitvi Nemčije v zapadni svet. Tedaj bodo močnejše ter več dosegle pri pogajanjih z Moskvo.

FRANCOZI V DOLINI AOSTE

Preteklo nedeljo so bile v Dolini Aoste volitve v deželni zbor. Tamkajšnja francoska manjšina, organizirana v Union valdôtaine (Valdostanska zveza), je prvič nastopila samostojno.

Doslej je bila povezana z Italijansko krščansko demokracijo in z njo vladala v deželni skupščini; pozneje se je pa z njo sprla, češ da ne drži besede. Tako so zavezniki postali nasprotniki.

Pri volitvah so Valdostansko zvezo napadali, da je protidržavna in filokomunistična, čeprav delujejo v njej odločni katoličani in duhovniki. Zmagala je Kršč. demokracija, združena z liberalci in socialnimi demokrati, in bo imela v skupščini 25 poslancev. Valdostanska zveza je zbrala samo 11 in pol odstotkov manj volilcev, a bo imela v deželnem zboru le — enega zastopnika. Tako krivičen je volilni zakon. Zato ima pa zadoščenje, da je dobila pri volitvah nad 16 tisoč glasov, čeprav so vsi računali, da jih bo le osem.

RESNIČNI STROKOVNJAKI

Zastopniki Jugoslavije in Italije so se 15. novembra sestali v Beogradu, da se domeni, kako spraviti v življenje londonski sporazum od 5. oktobra. Razpravljali bodo tudi o ravnanju z narodnimi manjšinami.

Ta sestanek, pravi »Messaggero Veneto«, vzbuja v Tržačanih »opravičene skrbi«: žalostno je namreč, da k posvetovanjem niso pritegnili izkušenih »tržaških strokovnjakov«.

Strokovnjaki, ki se ponujajo, so 20 let podpirali fašizem ter doprinesli svoj delež, da je Italija zgubila Julijsko krajino in za las tudi Trst. Res dobri strokovnjaki! Naravno, da se jih Rim otepa.

List grozi italijanski vladi, da se bo Trst znal »sam braniti«. Pred kom? Saj ga nihče ne ograža!

TITO POJDE V AMERIKO

Beremo, da je ameriška vlada povabila Tita, naj uradno obišče Združene države.

Ker je predsednik republike, ga bodo sprejeli s častmi, ki pritičejo vladarjem. Čez morje pojde baje to zimo.

NEGUIB IN NASSER

Predlanskim je vojaški prevrat strmoglavil v Egiptu monarhijo in zapravljal ter pokvarjeni kralj Faruk je moral iz dežele. Po zmagi je pa med voditeljema revolucije generalom Neguibom in polkovnikom Naserjem nastalo hudo ljubosumje.

Naserjevi pristaši so sklenili Neguiba umoriti, a si zavoljo ljudstva niso upali načrta izpeljati. Zato so se navidez z njim pomirili in oba voditelja sta se javno poljubovala. Toda Neguib ni pozabil žalitve. Združil se je z mogočno versko organizacijo »Muslimansko bratovščino«, ki ima v Egiptu silen vpliv tudi v politiki. Sklenili so pretrgati niti življenja Naserju in poslali nadenj najetega morilca. Vendar se napad ni posrečil, Naser je ostal živ.

Sedaj so Naserjevi privrženci Neguiba, ki je predsednik republike, odstavili ter internirali.

POKVARJENA GOSPODA

Ni se še polegel prah, ki ga je v Italiji dvignila »zadeva Montesi«, ko je razburilo italijansko javnost novo pohujšanje. Policijski poveljnik, ki mora skrbeti za javno moralno, je obtožil predsednika rimske pokrajine odvetnika in vseučiliškega profesorja Sotgiuja Josipa nič manj kot »nagovarjanja na vlačugarstvo«. Obtožba trdi, da je častiti g. predsednik zahajal z ženo v razne »hiše«, kjer se je opajal nad grešnim početjem obiskovalcev, med katerimi so bili tudi mladoletniki.

Obtožencu je komunistična partija, v kateri je včlanjen, odvzela vse časti. Možakar je izginil kot kafa.

GOSTJE IZ VSEMIJRJA

Neki mladeniči iz Tradate v Lombardiji so si dovolili kruto šalo s tamkajšnjim časnikarjem. Med prebivalstvom so razširili glas, da je na bližnji ravnini pristal skrivnosten predmet iz vsemirja. Vse je drlo iz mesta in z njimi časnikar. Sredi polja so zagledali umetno izdelan »leteči krožnik« in nekaj kot čudežna bitja z Marsa našemljenih dečkov.

Časnikar je o izrednem dogodku objavil v listu mastno poročilo in ljudje so si trgali časopis iz rok. V Tradate so prihiteli tuji novinarji celo v letalih.

Saljivci se bodo morali zagovarjati na sošču.

STALNO BIVALIŠČE

Generalni komisar Palamara je izdal odlok (št. 17), s katerim je razveljavil vse ukaze ZVU, ki se tičejo seznamov stalnega prebivalstva na našem področju.

Odslej bo veljal tu italijanski zakon in vsakdo lahko prosi, da ga vpišejo v spisek stalnih prebivalcev.

ZMAGA NAD SLAVNIMI MADŽARI

Jugoslovanska nogometna enajstoričarica Partizan je včeraj premagala v Beogradu madžarskega Honveda, katerega smatrajo za najboljši nogometni klub na svetu. Jugoslovani so bili ves čas v premoči. Izid je bil 3:2.

V GOSTILNI

»Natakar, napravite račun!«

»Ali smem vprašati, kaj ste imeli?«

»Nič.«

»Račun znaša 950 lir, napitnina je všteta.«

KDO NAJ Z NJIMI SODELUJE?

Prvak tržaške Krščanske demokracije Giacomo Bologna je v uradnem glasilu stranke Prori nastopil proti Slovencem. »Krščanski demokrati v Trstu gotovo nimajo namena,« beremo, »zanikati ali težko omejiti pravice, ki so si jih pridobili Slovenci z londonskim sporazumom.« Precej jih omejiti je potemtakem dovoljeno. Kršč. demokrati svetujejo le, naj bodo oblastva pri uresničenju statuta zelo previdna. »Težko je namreč uničiti pridobitev, čeprav je bila PRENAGLJENO DANA«.

Iz tega sledi, da se bo Krščanska demokracija na vse načine trudila, kako bi Slovence prikrajšala za njih zakonite pravice.

Sramotno in poniževalno bi bilo, če bi se po vsem tem med nami še našla slovenska organizacija, ki bi hotela s takimi ljudmi sodelovati.

NEMČIJA IN JUŽNI TIROL

Zveza vojnih invalidov Nemčije je sklenila predložiti svetovni zvezi vojnih oškodovancev, ki bo konec novembra zborovala na Dunaju, v razpravo žalostni položaj južnotirolskih vojnih pohabljenec in družin v vojni padlih. Južni Tirol je edina dežela, kjer invalidom nemške narodnosti ne izplačujejo pokojnin, češ da so se borili na strani Hitlerja. Fašisti pokojnine dobivajo.

Zahtevo Nemčije bodo podprli tudi invalidi Italije.

KITAJSKO LJUDSKO ŠTETJE

Vlada rdeče kitajske republike je obelodanila statistiko, po kateri naj bi 30. junija 1953 živelo na svetu 602 milijona Kitajcev. Od teh biva v inozemstvu skoro 12 milijonov.

ZA MANJSINSKO POGODBO

Predsednik deželne vlade v Schleswig-Holsteinu von Hassel je predlagal, naj Nemčija in Danska skleneta sporazum o zaščiti narodnih manjšin v obmejnih krajih obeh držav. V Nemčiji živi skupina Dancev, na Danskem pa Nemcev.

Njih narodne pravice naj se zaščitijo in spoštujejo, še preden se podpiše mirovna pogodba z Nemčijo. Vsi, razen tržaških nacionalistov, priznavajo, da morajo biti manjšine enakopravne z večinskim narodom.

FOTOAPARAT

Ameriška vojska je ravnokar izdelala ogromen fotoaparat, s katerim lahko natanko snema predmete iz daljave 50 kilometrov. Podoben je topu in ima 2 in pol metra široko lečo. Z njo lahko opazujejo in fotografirajo premikanje sovražnika, kadar izvidniška letala ne morejo vzleteti.

ITALIJANSKA POROČILA V SLOVENŠČINI

Na radiu Trst II ne zbirajo več poročil slovenski, temveč italijanski uredniki. Slovenski radio oddaja torej italijanska poročila v slovenščini. Oblastva so s tem spet grobo kršila manjšinski pravilnik, ki določa, da mora slovenske ustanove na Tržaškem prešinjati slovenski duh in ne sme biti nikakega plemenskega razločevanja med slovenskimi in italijanskimi uslužbenci. Naša postaja bi morala služiti izključno kulturnim in informativnim potrebam tukajšnje slovenske manjšine.

Vse to naj slovenski poslušalci upoštevajo.

Načelno ozadje ricmanjskih dogodkov

(Nadaljevanje s 1. strani)

NARODNOSTNI PROBLEMI SVICE

Italijanski domačini so se naraščajočemu potujočevanju svoje rodne zemlje postavili odločno po robu. Ticino — so dejali — je bila od nekdaj do jedra italijanska dežela in mora za večne čase taka ostati. Švici se nismo priključili zato, da se naša domačija potuje.

V borbi za svojo narodno posest so iskali pomoči pri osrednjih oblastvih in v švicarski nemški javnosti ter jo tam tudi našli.

Guido Calgari, vodja italijanskega šolstva v Ticinu, je takole izrazil stališče svojih rojakov: »Smatrali bomo za našega sovražnika sleherno osebo neitalijanske omike, ki se je stalno naselila med nami, a se ne mara asimilirati, se noče naučiti našega jezika ter spoštovati naše miselnosti in naših izročil.«

Namesto da bi se švicarska javnost nad tako zahtevo zgražala, je za švicarske razmere nadvse značilno, da so jo vsi odgovorni nemški sodržavljani glasno odobraval. Vseučiliški profesor Fritz Ernst je napisal o vprašanju knjižico, kjer pravi, da tujec, ki se noče prilagoditi domačinom, zagreši s tem sovražno dejanje ne le proti Ticinu, temveč tudi zoper Švico. Ideja švicarske države temelji namreč na trajni in brezpogojni nedotakljivosti narodne posesti ljudstev, ki jo sestavljajo.

Italijanski švicarski veljak prof. Giuseppe Zoppi priznava, da imajo vladajoči krogi v državi za zahteve Ticincev polno razumevanje: parlament je že sklenil zatreti v Ticinu razne nemške šole ter izglasoval »močne letne prispevke v oporo italijanske kulture in italijanskega jezika« v ogroženem Ticinu.

Slične so razmere v nekaterih francoskih delih Švice. Tudi tja prodira močni in podjetni nemški živelj. Toda državna oblastva čuvajo skrbno, da se zategadelj ne spremeni narodnostni značaj teh krajev. Navedli so nam francoske občine, v katerih so Nemci

že v večini, a so v njih kljub temu vse šole francoske, uradni jezik in vsi napisi ravno tako izključno francoski.

NEKAJ JE TREBA NAREEDITI

Način, kako Švica rešuje svoje narodnostne probleme, se bo zdel morda komu nedemokratski. Po ustavnih zakonih ima vsak državljan pravico, naseliti se, kjerkoli hoče, in sme zahtevati za svoje otroke, če se nabere dovolj učencev, šolo v njih materinem jeziku.

To je na oko pravilno in nesporno. Toda švicarski državniki sodijo, da se ustavne svoboščine ne smejo uporabljati na očitno škodo sosednega naroda, ne smejo biti v nazkrižju z njegovo naravno pravico do lastne domačije.

Zato so najuglednejši švicarski pravniki zahtevali, naj se ustava spremeni ter spravi v sklad z neodvzetnimi pravicami domačega prebivalstva.

Vprašanje tujega naseljevanja je eden najbolj pekočih socialnih in moralnih problemov tudi naših krajev. Strah, da bo laški nacionalizem slovensko zemljo načrtno potujočeval, je bil med poglavitnimi vzroki, da so se tržaški Slovenci tako krčevito protivili povratku Italije na Tržaško.

Odgovorni italijanski državniki se morajo te resnice jasno zavedati in nekaj odločnega ukreniti, da se odstranijo globoka nasprotja, ki jih je naselitvena politika zadnjih let izkopala med sosednima narodoma. Dokler se to temeljno in boleče vprašanje zadovoljivo ne reši, v naših krajih ne bo miru. Najboljši dokaz je dogodek v Ricmanjih, kjer se je prebivalstvo samo od sebe, na način, kakor je pač znalo, uprlo današnjemu stanju ter opozorilo vladajoče kroge na krvavečo rano, ki jo je treba v interesu pravičnega in prijateljskega sožitja med Slovenci in Italijani brezpogojno zaceliti.

Kako naj se to naredi, je vprašanje pametnega in treznega sporazuma.

Vzrok tifusu je nezdrava voda, ki jo meščani morajo piti, saj vodovoda že 30 let niso pregledali. Dokler ga ne popravijo, prebivalstvo ne bo varno pred nalezljivimi boleznimi.

POKRAJINSKA AVTONOMIJA

V zadnjih časih mnogo pišejo o pokrajinski samoupravi, ki naj bi zaobjemala videmsko in gorisko deželo obenem s Trstom.

Vladni človek senator Tessitori je izjavil, da Trsta ni mogoče enostavno priključiti Vidmu in Gorici. Zaradi posebne uprave, že določene za Trst, bi bilo po njegovem boljše ustvariti za naše mesto in cono A čisto ločen statut.

UČINKI MODERNEGA OROŽJA

Ameriški minister za letalstvo Harold Talbott je 11. nov. govoril na grobu neznanega vojaka v Washingtonu. »Mladi, pogumni vojak, ki tu počiva,« je dejal, »je nosil zelo drobčkano orožje v primeri z onim, katerega lahko uporabljajo ljudje v naši atomski dobi. V eni sami noči lahko uničijo ne le celotne armade in narode, temveč kar cele dele naše zemlje.«

NATANČNI SODNIKI

Na Angleškem so zopet priredili razstavo slik, imenovano London Groups. Kdor uspe spraviti delo na to razstavo, mu je navadno odprta pot k umetniški znamenitosti.

Letos so pa strogi sodniki pripustili sliko z naslednjo zgodbo: »Imam 8-letno hčerko,« pripoveduje gospa Bryan Hunter, »ki ima grdo navado, da se igra s čopiči.« Zadnjo otrokovo packarijo je za šalo poslala odboru in glej, ta jo je odobril.

Londončani se smejejo in si pridno ogledujejo sliko.

NAD POL MILIJONA BEGUNCEV

Iz severnega Vietnama, kjer je Ho Si Minh vpeljal komunistično vladavino, se je do preteklega tedna izselilo 510 tisoč oseb.

Begunci pripovedujejo, da oblastva na vse načine ljudem prigovarjajo, naj ostanejo na svojih domovih, a nič ne pomaga.

ŽRTEV KAPITALIZMA

Slavni filmski igralec Chaplin je dobil pred kratkim nagrado za mir od Sovjetske zveze.

Moskovski radio je tedaj poudaril, da je Chaplin poosebil v svojih vlogah predvsem »nesrečnega človeka, žrtev kapitalističnega sveta«: v naš tabor je prišel tako naravno, »kakor se potok izlije v reko«.

Zasebno Chaplinovo premoženje cenijo na 1200 milijonov lir. Kar je prejel kot nagrado za mir, je večidel daroval za popravila westminsterske stolnice v Londonu.

VZOREN ZDRAVNIK

V Mantovi se je pred kratkim javil 31-letni F. Boldrighi, da bi se kot mlad zdravnik izpopolnil v tamkajšnji bolnišnici. Bil je zelo zgovoren in prikupen in kmalu so ga domači kirurgi pritegnili k operacijam.

Toda glej, že nekaj dni zatem je zginil, obenem z njim še zlata ura, več denarja in različni zdravniški instrumenti. Izkazalo se je, da tič ni bil zdravnik, ampak prebrisan goljuf.

Končno so ga vtaknili v luknjo, kjer sedaj lahko mirno in udobno razmišlja o zdravniški znanosti.

TOVARNA MOTOCIKLOV

Jugoslovani nameravajo sezidati v okolici Kopra tvornico motornih koles, ki bo dajala zaslužka okoli 1500 delavcem. Gradbena dela bodo trajala 3 leta.

AMERIŠKO-JUGOSLOVANSKI RAZGOVORI

V Ameriki je odposlanstvo Jugoslavije, ki ga vodi minister Svetozar Vukmanović. Dogovarjajo se o gospodarskem sodelovanju med obema državama, predvsem pa o tem, kako naj Amerika podpre napredek jugoslovanskega gospodarstva. Gre v prvi vrsti za modernizacijo kmetijstva, za nakup odvečnih ameriških živil v dinarjih in za vojaška naročila jugoslovanski industriji.

Vukmanović je prinesel v Ameriko posebno Titovo pismo za predsednika Eisenhowerja.

JUGOSLOVANSKI GENERALNI KONZUL

Za predstavnika Jugoslavije v Trstu je bil imenovan g. Mitja Vošnjak, doma iz Ptuja na Stajerskem. Službo je nastopil pretekli ponedeljek.

Prej je zastopal Jugoslavijo v Celovcu.

NOVICE

MEŠANE DRUŽBE

Sovjetska zveza je podpisala z Madžarsko zelo značilno pogodbo. Z njo se je odpovedala tako zvanim mešanim sovjetsko-ogrskim družbam, s pomočjo katerih je nadzirala in obvladovala ogrsko gospodarsko življenje.

Družbe so izkoriščale petrolejske vrelece, držale roko nad rečno plovbo in zračnim prometom, izrabljale rudnike boksita in upravljale tovarne aluminija.

S pogodbo je sovjetska vlada vrnila Ogrski gospodarsko neodvisnost ter s tem tudi v tej deželi zavrgla Stalinovo politiko.

NESREČNI BENEVENT

V južnoitalijanskem mestu Beneventu je izbruhnil pred 3 meseci tifus, ki se je začel naglo širiti in ga še do danes niso mogli ustaviti. Do tega tedna je obbolelo 1328 ljudi. V šolah manjka 60% učencev. Učiteljski inštrumenti iz okolice niso hoteli v mesto na izpite, ker so se bali, da se okužijo. Oblastva razkužujejo družine bolnikov in njih perilo.

Dopisi s Tržaškega

„VERIGA“ NA KONTOVELU

Zgoniška je prva slovenska dramska skupina, ki se je predstavila na kontovelskem odru, odkar smo pod italijansko upravo. To je važen dogodek za našo vas in okolico.

Vrli zgoniški igralci so se nam to pot predstavili s precej zahtevnim delom, s Finžgarjevo ljudsko dramo Veriga.

Ce upoštevamo, da je dramsko društvo zelo mlado in da ga sestavljajo sami mladinci, kar je zelo razveseljivo, moramo reči, da je prireditev zelo lepo uspela. Mirno se lahko trdi, da so bili vsi igralci kos svoji vlogi. Nekateri so gotovo igralsko zelo nadarjeni: n. pr. Ivan Caharija (Marko), Milka Milič (Mina), Aleksander Gruden (Drnolc), Anica Budin (Lena). Važnejše vloge so imeli še: Anica Vodopivec (Micka), Janko Vodopivec (Janez), Just Vodopivec (France).

Prisrčno čestitamo vsem mladim igralcem, sodelavcem in prav posebno režiserki učiteljici gospe Lupinčevi. Morala je imeti mnogo potrpljenja in požrtvovalnosti, preden je igro pripravila. Občinstvo, ki je skoraj napolnilo kontovelsko dvorano, je z velikim zanimanjem in napetostjo sledilo dogajanju na odru. Na koncu vsakega dejanja je nagradilo igralce z burnim ploskanjem.

Mladi zgoniški dramski skupini želimo nadaljnjih uspehov in ji kličemo na svidenje v naši dvorani! Kontovcelci

SLIVNO

Naše kmetije so majhne in vsi si moramo pomagati še z drugim delom, da živimo. Na vse strani hodimo na najrazličnejša dela. Težko izhajajo zlasti številne družine, saj pri nas ni posestva, ki bi moglo rediti več kot 3 do 4 ljudi. Zato mnogi računamo, da bo občina poskrbela za razna zimska dela in zaposlila vsaj nekaj ljudi. Vaške ceste n. pr. so zelo potrebne popravil.

Kljub vsem skrbem pa misli naša vas tudi na prosvetno delo. Imamo nekaj odličnih domačih pevcev, ki nameravajo ustanoviti pevski zbor. Na to se že dalj časa pripravljajo in Slivenci jim želimo, da bi v tem čim prej uspeli!

PROSEK

V četrtek in v nedeljo smo praznovali našega patrona sv. Martina. V četrtek je bilo vreme zelo slabo, zato nismo imeli mnogo gostov. Edino na Devinščini, kjer je bil prasičji semenj, se je zbralo nekaj ljudi. Toda ker so bile cene prasičjem zelo visoke, je šla kupčija bolj slabo.

V nedeljo pa je bilo na vasi zelo živahno. Posebno velika gneča je bila po gostilnah, kjer so si ljudje privoščili izvrstne domače klobase in jih zalili z dobro novo kapljico.

Tržačani, ki so nas obiskali, so gotovo tudi opazili, kako zanemarjena je naša vas. Povsod tema, posebno v ozkih ulicah za cerkvijo ni nobene razsvetljave. Stranske ceste so vse razrite in na nekaterih mestih zaradi slabe kanalizacije mokre in blatne. Še huje pa je to pozimi, ko voda zmrzne in moraš imeti srečo, da prideš v trdi temi cel skozi vas.

Cudimo se mestni občini, da trpi v neposredni bližini Trsta vas v takem stanju. Čas bi bil, da bi se tudi nas spomnila, saj bi od

tega imeli korist tudi Tržačani, ki k nam posebno poleti zelo radi zahajajo.

V torek nas je za vedno zapustila ga. Kapun Marija r. Puntar, mati g. Kopuna Alojzija, sluge slovenskega industrijskega tečaja na Opčinah. Pokojnica je že 15 let bolehal in celih 6 preživela na postelji. Pokopali so jo v sredo, 17. t. m.. Naj v miru počiva!

Pretekli petek pa smo pokopali go. Gerbec Rozalijo, gospodinja znane gostilne »Pri konjičku«. Umrta je nenadoma na operaciji v starosti 62 let. Sorodnikom naše sožalje!

BANE-KONKONEL

V nedeljo bo openski župnik blagoslovil kapelo v Banah. Slovesnost bo ob 10. uri. Nanjo se ljudje z veseljem pripravljajo, saj so zelo zadovoljni, da jim ne bo treba več tako daleč k maši.

Kapele se bodo posluževali tudi verniki s Konkonele, ki so morali doslej obiskovati cerkvico na Kolonji, v kateri pa ni slišati slovenske besede, čeprav živi tam toliko naših ljudi. Če so hoteli prisostvovati pridigi v domačem jeziku, so morali ali na Opčine ali kam drugam, kjer nam še milostno priznajo, da molimo Boga v materinem jeziku.

RICMANJE

Vsi naši razlogi, ki smo jih navedli proti otvoritvi italijanske šole v Ricmanjih, niso pri šolskih oblastvih nič zalegli. Preteklo sredo je prvič prišla v našo vas italijanska učiteljica. Tej so naši ljudje pokazali vso ogorčenost proti ukrepu oblastva in ji povedali, da nam bo laška šola v veliko breme, saj še za naše šolarje ni dovolj prostora. In to vse zaradi nekaj otrok, ki so dosedaj obiskovali šolo v Domju.

O tem srečanju z učiteljico poroča tudi tržaški Piccolo. Hoče nas prikazati za zelo vročerkvrne ljudi, ko piše o »brutalnem napadu« (aggressione brutale). Čitatelji naj bi si predstavljali, da je v Ricmanjih tekla kri v potokih.

Zdi se, da je temu lažnemu poročilu nasledla policija, ki je v ponedeljek poslala sem večje število agentov in z njimi obkoli la našo šolo. Toda oblastva so lahko mirna, naši ljudje ne bodo nikomur delali sile. Bila so dovolj pametna, da niso zavoljo »ricmanjskih dogodkov« nikogar klicala na odgovor.

OPČINE

Večje število (baje okrog 1000) naših mladih gostov ezulov nas je te dni zapustilo. Preselili so se v Padriče, kjer bodo prebivali v vojašnicah, ki so po odhodu Amerikancev ostale prazne. Kot smo že zadnjič poročali, si ti ljudje zaradi svojega obnašanja niso mogli pridobiti naše naklonjenosti.

V nedeljo, 14. t. m., sta se pri nas poročila g. Susič Ljubomir, sin znanega trgovca iz Rojana, in gđc. Olimpija Vermec z Opčin. Oba novoporočenca izhajata iz zavednih slovenskih družin. Iskrene čestitke!

NABREŽINA

Nič nas ne bi moglo bolj razveseliti kot vest, da so se vsi naši občinski svetovalci na Tržaškem ne glede na politično pripadnost sestali in sklenili, skupno nastopiti v dosego pravic, ki nam po sporazumu med Jugoslavijo in Italijo gredo. Po dolgem času smo

tako tržaški Slovenci zopet dokazali, da smo politično zreli. Pravočasno smo se zavedli, da edino z enotnim nastopom lahko kaj dosežemo, ter spoznali, da nam razcepljenost, ko gre za naš narodni obstoj, usodno škodi.

Vemo, da izražamo mišljenje vseh zavednih Nabrežincev in tržaških Slovencev, ko skupni nastop naših občinskih svetovalcev iz vsega srca pozdravljamo! Upamo, da ga odobravajo tudi vsi voditelji slovenskih političnih strank, saj so ti dolžni spoštovati enotno željo ljudstva, ki danes odločno zahteva strnjeno borbo v obrambo statuta.

V sredo, 17. t. m., sta se poročila naša učiteljica Darija Pertot in g. Guido Zidarič iz Šempolaja. Mlademu paru naše iskrene čestitke!

SESLJAN

Upravičeno se Sosljanci in Vižovci sprašujemo, kako je z zadevo našega pokopališča. Pet let je minilo, odkar so bili nakazani prvi milijoni od ZVU, toda pokopališče je še vedno neuporabno. V zadnjem času krožijo celo govorice, da stanovanje v čuva-jevi hišici nakažejo neki priseljeni družini, kar nam seveda ni pogodu. Pokopališče, kakor smo rekli, še vedno ni uporabno. Prepričani smo, da bi bilo treba za to le nekoliko dobre volje našega občinskega odbora in seveda županove, pa bi šlo. Kar se pa tiče stanovanja, naj ga oddajo tistemu, ki bo čuvaj in grobar obenem ter domačin.

Ali Sosljanci in Vižovci res nič ne pomenimo, da celo v takih vprašanjih nimamo besede? Ali smo za občinski odbor dobri samo, ko oddajamo glasovnice?

NEKAJ O DVOJEZICNOSTI

Na novi stavbi policijskega komisariata v Sosljanu, ki pravzaprav še ni dograjena, so že namestili dve napisni tabli. Nič hudega. Hudo je le, da sta samo v italijansčini, čeprav je prebivalstvo v večini slovensko. Ali na komisariatu v Devinu res nič ne vedo za sporazum, ki je pripeljal Italijo v te kraje? Ali ni policija organ, ki mora spoštovati in ščititi zakon?

DEVIN

Nekaj let po vojni so Angleži izpraznili barake, ki so si jih zgradili sredi vasi na prostoru, kateremu po domače pravimo »rovna«. To pa je kakor nalašč prišlo nekaterim prišlekom, ki so se v vojaške lesenjače takoj vselili.

Med tem časom sta dve družini kupili vse zemljišče z namenom, da si zgradita hiši. Do zemlje pa nista mogli priti, ker novi stanovalci niso hoteli sprazniti barak. Dejali so, naj jim prej preskrbijo stanovanja.

Za zadevo se je zavzela občinska uprava. Poleg drugega je barake zelo grdo videti, ker stoje ob cesti, ki vodi v pristanišče. V vročih poletnih dnevih se okrog lesenih zgradb zbirajo škodljiv mrčes. Treba jih je torej odstraniti iz pravnih, estetičnih in higienskih razlogov.

Zadnje dni smo slišali, da je občina dobila potrebno vsoto denarja za odstranitev barak. Vprašanje stanovanj pa bodo rešili tako, da bodo stanovalcem zgradili novo hišo. Ostane samo še nerešeno vprašanje zemljišča. Kot po navadi so se tudi to pot obrnili na zadruge sedemnajstih, ki bi po mnenju nekaterih morala potrebno zemljišče »darovati«.

Kakor se zdi, je postala zadnja leta naša zadruga nekako »priežališče grešnikov« (Nadaljevanje na 5. strani)

Dopisi s Tržaškega

»zlata jama«, iz katere lahko s polno pestjo vsakdo zajame in s katero lahko vsakdo razpolaga.

To stališče je nespametno in upamo, da se bodo lastniki temu uprli.

Naj približamo, da imajo sedanji lastniki »rovne« nesporno pravico do svoje zemlje. O tem ni nobenega dvoma in, če se zanje potegujejo, je to njih sveta pravica.

Drugo vprašanje je, ali so člani zadruge sedemnajstih prisiljeni dati na razpolago zemljo. Po našem niso. Kaj porečejo stari

Devinčani, ki že dolgo let bivajo v nezdravih in tesnih stanovanjih? Ali naj pomagamo najprej onim, ki so včeraj prišli in se poleg vsega še silno nedostojno vedejo?

Ce bo občina ali kdorkoli gradil stanovanjsko poslopje za prisleke, ne sme iskati zemlje pri zadruzi! Dalo bi se razpravljati edino v primeru, da bi novo poslopje služilo pravim Devinčanom! Ker pa dvomimo, da bodo ti kaj dobili, predlagamo, naj prisleke nastanijo v kakem tržaškem hotelu.

Vse gornje ne velja za dvojico Devinčancov, ki je po sili razmer prišla v barake in kateri moramo v vsakem primeru pomagati.

pila organizaciji ONAIR zemljišče za otroški vrtec. Zanimivo je pri vsem tem le to, da je bila stavba že davno sezidana in da se je odobritev sklepa zakasnila za precej mesecev. Tudi ta primer nam priča, koliko nepotrebnih stroškov, izgube časa in nekoristnega pisarjenja povzroča birokratski konjiček. Vse to pa morajo plačevati ubogi davkoplačevalci!

Naše županstvo je pozvalo brezposelne delavce, naj se javijo, če želijo delati v delovnišči. Popravljali bodo občinske ceste, zlasti ono iz Rubij na Vrh. Pri delih bo zaposlenih 30 delavcev za 105 delovnih dni.

TRŽIČ

Pri nas je zbudil precej jeze odlok goriškega prefekta, ki določa, kako naj se razdeli vsota štiri in pol milijona lir, ki jih potrebuje deželno združenje za turizem.

Prispevati morajo: goriška občina 80 tisoč, goriška deželna uprava 900 tisoč, goriška trgovska zbornica za triletnje 1954-57 100 tisoč, Gradež 220.000 in ostalo, to je 3 milijone 200 tisoč lir, pa zasebniki iz vseh občin Goriške. Tržičani godrnjajo, češ da pade od zneska 3.200.000 lir nanje največji del. Najbolj pa se jezijo zaradi tega, ker deželno združenje (Ente) za turizem v Tržiču ni še ničesar napravilo.

Dopisi iz Goriške

Seja mestnega sveta

Pretekli tetrtek je imel občinski svet drugo sejo v jesenskem roku. Dnevni red je bil zelo dolg in seja je trajala do polnoči. Ker nam primanjkuje prostora, bomo o seji poročali nekaj več prihodnjich. Danes ugotavljamo le to, da so sklenili najeti posojilo v znesku več sto milijonov lir za razne zgradnje, naprave, šole in otroške vrtee; za slovenske potrebe pa ni bil odobren niti vinar. Ali morda misli italijanska večina v občinskem svetu, da smo Slovenci le čisti duhovi? Ali naj ji bomo celo hvaležni, da nas tako visoko ceni?

Morda je pa gospod župan Bernardis prihranil tretjo sejo zgolj za slovenske potrebe.

OSLAVJE-PEVMA

»Stari pevec« je pod gornjim naslovom pisal v predzadnji številki Novega lista, da se po naših vaseh ne čuje več petje, niti v gostilnah ne. Predvsem dvomimo, če ta trditev drži. Nadalje ne bomo razpravljali o tem, kje bi bila krivda, da ni petja. Odklanjamo pa namigavanje, da je tega krivo pejsko strankarstvo ali sovraštvo. Saj so Oslavci in Pevmčani že večkrat skupno peli ob raznih prilikah. Dopisnik s svojim pisanjem kaže, da naših razmer dobro ne pozna. Tudi dopisnikova trditev, da bi morali vsi sodelovati, ni točna. Novi list poziva na enoten nastop v obrambo narodnih pravic, kaj jih daje recimo narodni statut tržaškim Slovincem, ne pa za sodelovanje na celi črti. Jasnost je v teh stvareh potrebna.

Stari pevec št. 1

DOBERDOB

Upamo, da bodo tudi pri nas kmalu blagoslovili poslopje za orožnike, kateri se bodo potem iz današnjih prostorov izselili. Stara stavba bo tako zopet na razpolago našim malčkom. Razume se, da bomo morali počakati na razna popravila. Kajti otroški vrtec le tedaj blagodejno vpliva na majhne otroke, če je zares prijeten. Drugače je boljše, da ga ni.

Pravijo, da bodo že pred novim letom pričeli graditi novo poslopje za financarje. Videti je, da oblastva zadnje čase vneta skrb za vojskarnice. Dobro bi bilo, če bi nekaj več naredila tudi za naše ljudstvo.

Že dolgo prosimo na primer, da bi se v Doberdolu ustanovil poštni urad. Ta bi razpošiljal pošto po vseh vaseh naše občine. Saj so Ronke za nas predaleč. Mnoge naše vasi že leta in leta moledujejo, da bi jim dali e-

lektrično luč. Pa ne bomo odnehali, dokler se oblastva ne zganejo.

Dobro smo si zapomnili zgodbiico iz sv. pisma, ki nam jo je posredoval Bog sam. Tam je namreč rečeno, da se nočni prosilec ni dal odgnati, dokler se ni presiti gospodar naveščal njegovega nadlegovanja!

IZ SOVODENJ

Deželni upravni odbor je odobril sklep, po katerem je naša občina brezplačno odstoj-

Borba slovenskih kmetov za pravico do obdelovanja zemlje

Slovenski javnosti je že znano, da obstoji bančna ustanova »Ente nazionale per le tre Venezie«. Ustanovil jo je fašizem v glavnem za to, da bi nakupovala zemljišča na ozemljih narodnih manjšin, kupljeno zemljo pa razdeljevala med italijanske priseljence. Pod fašizmom ni ustanova dosegla svojega namena. V prvi vrsti najbrž zato, ker so se našli le redki italijanski kmetje, ki bi se radi naselili na vročih tleh obmejnih krajev.

V Pevmi je banka kupila veliko Fogarjevo posestvo, do katerega je podjetni živinski prekupevalec prišel z denarjem, ki si ga je prislužil v glavnem med Slovenci. Entino zemljišče so do meseca septembra 1952 obdelovali kmetje iz Pevme, iz Stmavra in z Oslavja. Tedaj pa so nepričakovano dobili pismo, s katerim jim je ustanova odpovedala najemninsko pogodbo. Na duše najemnikov je legla potrtost. Kmetje so morali nastopiti težko pot tožbe, da bi branili svoje koristi in pravice. A pravdo so pri goriški sodnji izgubili. Vložili so priziv na višje sodišče v Benetkah. Razprava je bila pred tremi tedni, a sodišče doslej ni razglasilo razsodbe in je najbrž ne bo tako hitro.

Pred nekaj dnevi pa je več ko sto najemnikov prejelo od ustanove poziv, naj do 10. novembra dajo na razpolago svoje dele in naj opuste vsako nadaljnje obdelovanje. V nasprotnem primeru bo banka zahtevala povračilo za morebitno škodo.

Ravnanje razoroževalne ustanove je protizakonito, ker banka sploh ne more razpolagati z zemljiščem do končne razsodbe. Zato naj naši kmetje pisma ne upoštevajo in naj obdelujejo še naprej svoje dele, ker ostane najemninska pogodba v najhujšem primeru vsaj še eno leto v veljavi.

Cudimo se, da ravna banka z našim revnim ljudstvom tako nečloveško in da po ne-

potrebem razburja naše kmete. Oblastva pa naprošamo, naj tako nesocialno ravnanje prepoveda.

Ker je ustanova neposredno odvisna od vlade, bi morala prefektura nemudoma obvestiti predsedstvo vlade o pravnem sporu med slovenskimi najemniki in ustanovo. Naj vede, da stoji na strani prizadetih kmetov vsa narodna manjšina.

Vemo, da skuša vlada izvesti agrarno reformo po vsej državi in jo postopoma tudi resnično izvaja. Zato ne verjamemo, da bo na meji dopustila, da se bo ustanova igrala z našimi kmeti kot mačka z mišjo.

»Ente« utemeljuje svoje nespametno početje, češ da mu je svobodno razpolaganje z zemljiščem potrebno za izboljšanje pridelkov. Toda to lahko doseže tudi, če ostanejo današnje pogodbe v veljavi. Če pa namerava izgnati najemnike z zemlje le zato, ker so Slovenci, naj ve, da je tako dejanje protustavno in da ga demokratska država ne more in ne sme trpeti.

Povedali smo že, da je »Ente« neposredno odvisen od vlade. Zato se lahko vprašanje brez vsakega šuma spravi z dnevnega reda. Predsednik vlade naj odredi, da ustanova umakne tožbo in prizna današnje najemninske pogodbe.

Najbolje bi bilo, da zemljišče prodajo najemnikom. Kmetje so na to vedno pripravljani in so se v ta namen obrnili na ministristvo za kmetijstvo.

Ko tako pišemo, smo prepričani, da tolačimo željo in koristi našega ljudstva, a istočasno tudi interese države in njenega ugleda v mednarodnem svetu. Če se spor ne reši pravično in tako kot si želijo kmetje, bodo desetine družin gospodarsko težko oškodovane in nekatere tudi morda popolnoma uničene.

Dopisi iz Goriške

Z VRHA

Vprašanje napeljave elektrike na Vrh se zares predolgo vleče, čeprav je občina ukrenila vse potrebno, da bi elektriko lahko že davno imeli. Kaj pomaga, če pa tako bohotno cvete neokretni birokratizem, nad katerim se pohujšuje tako italijanski kot slovenski tisk.

Naši protesti so imeli za posledico, da smo vsaj zvedeli za pravi vzrok zavlačevanja. Sovodenjska občina je ob koncu septembra dobila pismo, v katerem ji iz Rima poročajo, da ne morejo napeljati elektrike na Vrh, češ da pripada vas neki tuji državi! Mi v to ne moremo verjeti, saj je naša vas znana slehernemu vojaku že iz prve svetovne vojne. Še danes romajo trume italijanskih bojnikov na Sv. Mihael. Morda so v Rimu mislili na vrh, kateremu pravimo Vrhovci Debela griza. Ta pripada zagrajski občini, katere del je res v Jugoslaviji. Sicer bi morali v Rimu vedeti, da ne more občina v Italiji prositi za potrebe vasi, ki so v Jugoslaviji.

Naša občina je vso stvar takoj pojasnila in rimskemu uradu priložila celo dokument, ki dokazuje, da je Vrh v Italiji! Zato pričakujemo, da bo elektrika končno tudi pri nas poslala petrolejko v »penzijo«. Če je bomo imeli preveč, jo bomo posodili še Dolu in njegovim osmerom vasicam. Naj živi elektrika!

Beneška Slovenija

ČEDAD

Po Furlaniji so se pojavili leteči krožniki. Skoraj vsak dan beremo, da so jih ljudje videli zdaj tu, zdaj tam. Po Benečiji pa vedno pogostejše krožijo »slepe« okrožnice. O letelih krožnikih ne vemo, od kod izvirajo in kam brže, o »slepih okrožnicah« pa vsak ve, od kod prihajajo in kam merijo. V nekaj tednih so vsi župani, cerkveni dostojanstveniki, posvetni oblastniki in drugi ljudje po Benečiji, v Čedadu in Vidmu, dobili kar dve dolgi in zanimivi taki pisanji.

Prvo je prepis spomenice, ki jo je nekdanji landarski župnik v imenu vseh slovenskih duhovnikov naslovil na bivšega predsednika vlade Parrija. V spomenici so bile našteje ovire pri rabi slovenskega jezika v cerkvi. »Resnicoljubni« razpošiljatelji so seveda pozabili omeniti zadovoljivi odgovor, ki ga je dal predsednik vlade po tedanjem videmskem prefektu.

Kakor je nam znano, je izvirnik spomenice ostal v landarskem župnijskem uradu in zato ga je sedanji laški župnik prav z lahko to spravil na svetlo!

V drugi »slepi okrožnici« ponovno sramotno zmerjajo pokojnega msgr. Trinka in blatijo njegov spomin. Priobčujejo tudi seznam vseh beneških slovenskih duhovnikov in pri slehernem najdejo madeže Trinkove-

ga hudodelstva. Nekomu n. pr. očitajo, kako je izjavil, da je prej Slovenec kot kristjan! Uboge reve! Proglašajo za zločin ugotovitev zgodovinske resnice, da so bili vsi narodi pred Kristusovim rojstvom in pokristjanjenjem pogani.

Vsi slovenski dušni pastirji predstavljajo za te nespametnike veliko nevarnost za vero in domovino! Cerkevna oblast naj nastopi proti slovenskim duhovnikom, dokler je še čas in se ne bodo vse cerkve izpraznile.

Okrožnico je podpisal »Comitato per la difesa della religione e della Patria nelle valli del Natisone«. Ako v Čedadu vprašate, kdo so člani tega slavnega »comitata«, tla vsak čedadski navihaneček pokaže za onimi, ki se zbirajo pri »S. Marco«.

Cerkvene oblasti in celo sam pomožni škof Cicuttini pa so imele pred kratkim lepo priliko spoznati, v katerih vaseh se cerkve praznijo.

Omenjeno ogabno »slepo okrožnico« so plačani rodoljubi razposlali po Benečiji, ko je bil nameščen novi župnik in dekan v Šempetru Slovenov č. g. Francesco Venuti.

Ne bodi maščevalen in zamerljiv proti sinovom svojega ljudstva

(3 Moj. 19, 18)

Spomini iz starega Trsta

Prebivalci iz Ricianj so se zbal, kaj bo zdaj in so šli proti Socerbu in Dolini, kjer so že taborile prve hrvatske čete, ki jim je poveljeval stotnik Ježič. V zadnjem trenutku so utekli, kajti brž za njimi so vdrli v vas Francozi, ki so držali višine pri Katinari. Prazno vas so izropali in se spet umaknili. Naslednji dan so pa že grmeli topovi. Na vrhovih okoli Ključa so že stale hrvatske čete Ježiča in tržaška milica s stotnikom Bonomom. Pridružili so se jim tudi odločni Ricianjci in Kraševci iz sosesčine. Bilo je že več kot tisoč mož, zato so se Francozi utaborili na »šancah« in namerili dva topova proti Ključu.

Prvi napad francoska posadka odbije. Na obeh straneh je mnogo ranjenih in mrtvih. Francozi so tudi nekaj kmetov in vojakov ujeli. Vedo pa, da se ne bodo mogli dolgo držati in zahtevajo iz mesta pomoči. V Trstu je vse zbegano in vpije, da so Ricianjci že tu; posadka namerava narediti izpad.

V tej napetosti se sliši strašna eksplozija. Kaj je? Tam od stare mitnice (onkraj današnje Barriere) se vali gost dim. Francozi so namreč posadki pri Katinari poslali pomoč in vozove s strelivom. Toda voznik je na vozu s smotnikom kadil pipo in po neprevidnosti pognal z ogorkom sebe in vozove v zrak.

Boj pod Ključem in na »šancah« se je še bolj razvnel. Hrvatske čete in slovenski kmetje so naredili še en naskok. »Se je! Uplenili so tista dva topa in ju obrnili v hrbet Francozom, ki so dirjali po rološki dragi. S seboj so gnali več ranjenih Hrvatov. Ker so jim bili pri begu v napotje, so jih kratkomalo poklali.

SLABI PRAZNIKI

Ta boj, ki so ga Ricianjci po pravici zanetili v obrambo svoje vasi in cerkve, je bil na veliki petek. Podobna je bila tudi velika noč. Ko so Francozi po bitki pribežali v mesto, so jim bili brž za petami pešci in huzarji. Ko so francoski generali videli, da so pomešani njih in tuji vojaki, so mislili, da gre za ujetnike. A le za hip; brž so zatrobili na umik in začeli korakati iz mesta. Med hišami se je začel lov na skrite Francoze. Pravijo, da je neki mesar Jud našel Francoza, s katerim se nista že od prej razumela, in mu kar — glavo odrezal. Meščani so se na veliko soboto vsi oboroževali. Ježič, ki je hodil okoli ves obvezan zaradi rane, je vse navduševal za odpor. Celo noč so po mestu patrolirali in razsvetljevali okna, da se izognejo zased.

Na veliko noč, 16. aprila, je bilo še nekam mirno. Zvečer pa pride nov glas, da korakajo francoske brigade iz Gorice proti Trstu. Avstrijski poveljnik poziva na odpor. Res se zbere nad 3000 mož, ki jo udarijo naslednje jutro proti Opčinam, da bi se združili s Kraševci. Teh je mrgolele že približno 10.000 tam okoli in so bili pripravljeni, da zabranijo Francozom pot v Trst. Vsak je bil oborožen, kakor je mogel. Jeza je pa kar bruhala iz njih.

Tedaj je prišel na Opčine avstrijski general Kis, ki je razglasil, da so pogajanja za mir. Medtem pa da zasedejo Avstrijci in Francozi vsak svoje postojanke. Nekateri so se ob tej novici začeli razhajati. Večina pa je vpila, da je to izdaja. Po vaseh so začeli biti plat zvona in se na svojo pest utrjevati. Zvečer pride posredovat tržaški škof Buset in prigovarjat, naj vsi odložijo orožje. Ljud-

je so mrmraje ubogali, četudi niso razumeli, zakaj oblastniki enkrat ukažejo: bori se, v isti sapi pa: vrzi puško proč!

KAKOR PREJ

Po teh velikih dneh so bili ljudje v Ricianjih in na Opčinah prav po pravici iz sebe, ko so zvedeli, da je nadvojvoda Karel podpisal v Ljubnem na Štajerskem z Napoleonom petdnevno premirje. V njem je bilo zapisano, da ohranita obe stranki svoje položaje kakor poprej: Francozi bi se torej vrnili tudi v Trst.

Res so 17. aprila leta 1797 opolnoči vkorakali spet v mesto. Brigadi je poveljeval general Friant. Že v zgodnjih urah je ukazal nalepiti plakate s pozivi, naj bodo vsi mirni; kdor bi se količkaj pregrešil, ga bo dal ustreliti. Da misli novi general zares, so Tržačani sprevideli, ko je ukazal postaviti kar na sredo Korza večji top s prižgano lunto. Spočetka so se vsi bali, kdaj se bo sprožilo; čez nekaj časa pa se je okoli topa zbrala množica radovednežev. Predrznili so si že upihniti in pohoditi tlečo lunto, čeprav so se francoski topničarji nekoliko jezili. Proti poldnevu je že kazalo, da se bodo zgrabili in bo res iz topa zagrmelo. Zato so se pri generalu oglasili zastopniki meščanov in prosili, naj spravi top nekam proč, da ne bo nesreč. General se je vdal in potolažil preplašene meščane, naj se nič ne boje, češ da bo strogo skrbel za red in mir. Naročil je tudi magistratu, naj pokliče nazaj vse, ki so zbežali pred Francozi. Oni da so ponižni in ne bodo nikomur skrivili lasu.

Med takimi pogajanjmi in pomirjevalnimi glasovi se je oglasila tudi »Gazzetta di Trieste«. V številki od 24. aprila je sicer še vedno imela na čelu francosko zapisano revolucionarno geslo: Svoboda, enakost, bratstvo.

(Nadaljevanje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

ALOJZ KUMER:

To in ono o glasbeni umetnosti

II.

Harmonija

Ce igraš na kateremkoli instrumentu več not hkrati,lišiš akord. Po notah, ki ga sestavljajo, je akord lahko sluhu prijeten ali pa ne. V vsaki mnogoglasni skladbi si slede neprestano takšni akordi. Akorde, ki zvene prijetno, čisto, imenujemo asonance (iz latinščine: ad sonare — sozveneti), one pa, ki zvene neprijetno, napeto, imenujemo disonance (iz latinščine: dis sonare — zveneti narazen). Disonancam je lastna napetost, dinamičnost, asonance so pa mirne, statične. Če slišimo disonanco ali vrsto disonanc, si želimo slišati za njimi asonanco: vsaka napetost se mora umiriti, vsaka dinamičnost mora privedi do statičnega konca. Skoraj ni skladbe, ki bi uporabljala izključno asonance: najstarejše polifonske skladbe, kjer prevladujejo asonance, so nam danes težke, neokretne. Povprečni poslušalec se ob njih dolgočas. Nekateri sodobni skladatelji so padli v skrajnost: uporabljajo skoraj izključno disonance (neki sodobni slovenski skladatelj je nekoč izjavil, da bi ga bilo sram, uporabljati asonance!): take skladbe so prenapete, prerazburiljive, premalo užitne, ker ne morejo živci poslušalca najti potrebne sprostitve. Za povprečnega poslušalca so take skladbe popolnoma neužitne.

Harmonija (iz grščine: harmotto — vskladim) je veda o akordih in o njih sosledju. Med najvažnejšimi utemeljitelji te vede je franciškan Giosèfo Zarlino iz Chioggie, ki je živel v šestnajstem stoletju. Harmonija proučuje bistvo akordov in uči, kako jih je treba uporabljati. Če zapišemo akord na papir, se nam ta predstavi kot navpična črta. Zato lahko trdimo, da vodi harmonija vertikalna razmerja med glasovi.

Harmonizirati narodno pesem pomeni, pisati pod vsako noto popevke akord. Seveda je treba pri tem upoštevati tudi zahteve kontrapunkta, ker sta obe vedi komplementarni, se med seboj dopolnjujeta.

Ker je polifonska skladba sestavljena z večjim številom različnih glasov, nastajajo venomer akordi; te proučuje harmonija. Vsak glas mora ohrati

niti svojo samostojnost in razmerja med posameznimi glasovi morajo biti pravilna; ta razmerja proučuje kontrapunkt. Vsaka nota je glede na istočasno izpeto note v drugih glasovih sestavni del akorda in kot taka predmet harmonije, a je obenem glede na prejšnje in poznejše note v istem glasu sestavni del glasu (ali bolje rečeno — melodije, ki jo ta glas izpoje) in je kot taka predmet kontrapunkta. Zato je potrebno pri vsaki skladbi obe vedi vzporedno upoštevati.

Od vsega začetka polifonske glasbe se je jel izoblikovati pojem tonalnosti (iz latinščine: tonus — zvok), ki jo je v začetku osemnajstega stoletja uzakonil francoski teoretik in skladatelj Jean-Philippe Rameau. V tonalni skladbi so vse note in vsi akordi v tesnem razmerju z glavnim harmonskim središčem: v taki skladbi se ponavljajo

določeni akordi po strogi zakonitosti in tvorijo trdno okostje skladbe. Po tej zakonitosti se akordi razvijajo iz določenega začetnega akorda (tonika), se dotikajo akordov, ki imajo s toniko določene zveze in se vračajo stalno na toniko, na kateri tudi zaključujejo skladbo.

A prav to lahko postane ovira svobodnemu izražanju in so se zato skladatelji v začetku našega stoletja začeli upirati zahtevam tonalnosti. To vprašanje so rešili na različne načine: s politonalnostjo (ali poliharmonijo), pri kateri so akordi sestavljeni s preprostejšimi akordi, ki pripadajo dvema različnim tonalnima (ali harmonskima) središčema, lahko pa tudi z dvema akordoma, ki pripadata istemu tonalnemu središču. Za primer naj navedem Strawinskega, v čigar skladbah srečujemo pogostoma poliharmonije. Drugi so rešili to vprašanje z atonalnostjo, v kateri so vezi tonalnosti popolnoma izginile in se harmonije razvijajo v največji svobodi. Za primer lahko navedem Schoenberga. Nastalo je zelo veliko število šol, ki rešujejo tonalnost in druga glasbena vprašanja na najrazličnejše načine, a bilo bi preveč, ko bi jih sedaj skušal vse omeniti in označiti.

(Konec sledi)

Jugoslovanski umetniki na Biennalu v Benetkah

Na letošnji mednarodni likovni razstavi v Benetkah je bila Jugoslavija zastopana s 184 deli. Od teh je bilo 34 plastik srbskega kiparja Stojanovića, ki so večinoma izdelane v mali dimenziji, in sicer v bronu in marmorju. Vsa ostala dela so kazala napredek jugoslovanske grafike.

Od Slovencev so razstavili Riko Debenjak, Božidar Jakac, France in Tone Kralj, Miha Maleš, France Mihelič, Marij Pregelj, Maksim Sedej in Marijan Pogačnik.

Debenjak je razstavil litografije, ki so po zasnovi in barvah živahne. Jakac se je predstavil s starejšimi deli, ki se odlikujejo po prefinjeni risbi. France in Tone Kralj sta bila zastopana s ksilografijami, ki prikazujejo kmečko življenje. Svojega ekspresionističnega sloga nista bistveno spremenila. Maleševe grafike odlikuje zelo elegantna linija. France Mihelič je razstavil številne linoreze, barvne ksilografije in litografije. Po svojih groteskno-smešnih figurah je soroden največjemu belgijskemu slikarju Ensorju, izrazitemu učitelju evropskega ekspresionizma. Ostro v mehki linolej zarezane linije močno poudarjajo izrazitost figur.

Vse njegove grafike imajo alegorično vsebino. Med redkimi nagradenci za najboljša razstavljena grafična dela je zasedel Mihelič častno mesto. Pregelj se je predstavil s 10 novjšimi grafikami v linorezu in ksilografiji. Zaradi razgibanosti svetlob in senc, ki so glavni činitelj v grafikah, najbolj izstopajo dela, ki ponazorijo vojno in taborišča. Mehko, rahločutno je podana pokrajina v poletju. Najmlajši med slovenskimi razstavljalci na Biennalu je bil Marijan Pogačnik, ki je razstavil dela s podeželskimi motivi.

Hrvatska grafika je bila dobro zastopana. Svoja dela je razstavilo deset umetnikov. Srbi so poslali na Biennale grafike 12 umetnikov, od katerih so mnogi zelo mladi.

Ob koncu naj pripomnim, da ne razumemo, zakaj so jugoslovanski prireditelji poslali na razstavo samo grafike. Poslati bi bili morali tudi slike naših najboljših sodobnih slikarjev, ki bi brez dvoma častno zastopali domovino pred svetom.

Tone Mihelič

VZGOJNI KOTIČEK

O pozdravljanju

Ze zadnjič smo ugotovili, da je cesta velika preizkuševalnica našega vedenja.

Tu pridejo najbolj do izraza dobre in slabe strani domače vzgoje, kot smisel za red, obleka, drža, hoja, obzirnost, srčna kultura itd. Olikanost in uglajenost pa sodimo tudi po dostojnem pozdravljanju na cesti.

Pri pozdravljanju je najvažnejše, kako pozdravljaš in kako odzdravljaš.

Morda si bo ta ali oni mislil: kaj pa je treba o tem pisati, ko pa ni nič bolj enostavno kot to? Pa ni tako! Kar oglejmo si, kakke napake dela pri tem moški spol.

Klobuk je treba pri pozdravu popolnoma sneti in ga toliko časa držati v roki, dokler gre znanec mimo. Kadar si brez klobuka, se samo pokloniš. Pri tem je treba seveda cigareto vzeti iz ust. Ne smejo nam biti za zgled gospodiči, ki se le s prstom dotaknejo klobuka, verjetno iz strahu, da si ne prehidde las.

Priklonimo se običajno nalahko, posebno ženskam. Ne smemo pa pri tem samo pokloniti z glavo. Nasprotno pa naš poklon tudi ne sme biti preglobok, da ni preveč hlapčevski.

Dobrega znanca pozdravimo pristrčno, z

nasmeškom, ostale pa spoštljivo in vljudno. Človeka, ki ga pozdraviš, moraš gledati v obraz, ne pa na tla ali na drugo stran. Če ga pozdraviš hladno ali odljudno, ga bolj žališ, kakor če ga ne pozdraviš.

Pri pozdravu tudi ne smeš imeti rok v žepih ali na hrbtu ali celo v nosu.

Kogar pozdravimo, nam je dolžan odzdraviti. Saj pravi pregovor: Pozdraviti je vljudnost, odzdraviti dolžnost.

Nič ni gršega in za izobraženega človeka bolj nečastnega kot to, da v svoji ošabnosti na pozdrav ne odzdravi ali samo hladno pokima, ne da bi pri tem snel klobuk. Nekateri predstojniki pa celo mislijo, da izkazujejo svojim podrejenim uslužbencem veliko milost, če jim sploh odzdravijo. Osnovno pravilo olike zahteva, da vljudno odzdravimo vsakomur, ki nas pozdravi, čeprav nam ni všeč. Tudi beraču in človeku, ki je na slabem glasu, moraš vrniti pozdrav.

Posebno dostojno se mora moški obnašati do žensk in jih prvi pozdraviti, čeudi je njegova uslužbenka. Seveda mora tudi ženska prijazno in dostojno, a ne vsiljivo odzdraviti.

To je nekaj osnovnih pravil o pozdravljanju na cesti. Bodimo starejši v tem pogledu zgled naši mladini!

Kulturne vesti

Na mednarodnem tekmovanju mladih pevcev v Zenevi, na katerem je nastopilo 105 kandidatov, se je slovenska mezzosopranistka Sonja Drakslerjeva povzpela med najboljše pevke, čeprav je bila tekma zelo ostra. V znak priznanja je dobila kolajno. V moški skupini si je priboril prvo nagrado mladi basist beograjske opere Dušan Popović. Kolajno si je pridobil tudi Rudi Šutej.

...

Naš goriški rojak Mirko Rener je bil imenovan za profesorja koralnega petja v bazilijskem sementišču in za profesorja nemščine na Mihaelovem kolegiju v Torontu. Prof. Rener je naši javnosti dobro znan po svojem kulturnem delovanju na Goriškem, zlasti kot dirigent odlično uspelih oper, ki jih je takoj po vojni priredil v »Verdiju« bivše mladinsko gledališče v Gorici. Prof. Rener je ostal zvest kulturnemu delu tudi v Kanadi, kjer prireja med drugim zelo pestre in zanimive študijske večere.

...

Akademski kipar France Gorše, ki je deloval tudi na Tržaškem in Goriškem, in slikar Božidar Kramolc sta priredila razstavo svojih del v Torontu v Kanadi. Kramolc je razstavil monotipe in linoreze, Gorše pa 22 kiparskih del. Zanimanje za razstavo je bilo precejšnje.

...

V Buenos Airesu je razstavil svoja dela mladi slovenski slikar Milan Volovšek, ki je že na nekaterih prejšnjih razstavah vzbudil pozornost v argentinskih umetniških krogih.

...

Pred zadnjo vojno je bilo v Sloveniji 15 muzejev in galerij. Danes jih ima Slovenija 36. Na filozofski fakulteti ljubljanske univerze so uvedli muzeologijo ali nauk o muzejih kot poseben predmet.

GOSPODARSTVO

POŠKROPITE BRESKVE

Breskve so se ogolile, listi so odpadli. Nastopil je čas za prvo škropljenje tega sadnega drevja.

Breskvina sadna drevesa imajo hudega sovražnika v kodri, ki spomladi zverži liste in mlade poganjke ter s tem znatno ošibi drevesa in skoraj uniči sleherni zarodek. Listi postanejo debeli, nekam čudno zviti, bele do rdečkaste barve. Ljudje jih navadno obirajo, če ne, pa junija sami odpadejo. Poganjki niso lepi in ravni, temveč zviti in vedno zelo šibki, kar je tudi razumljivo, saj niso dobili po listih nobene hrane. Morebitni sadni zarodek odpade navadno že v popju, ali med cvetenjem, ali takoj po njem. Le redek sad se razvije do normalne debelosti. Junija ali julija breskev nekako preboli bolezen, a drevo ostane zelo ošibelo in se zaradi tega ne more normalno razviti.

Res je, da niso vse sorte enako podvržene kodri, ki pa žal kaže največjo moč prav nad žlahtnimi sortami, katerih gojenje se danes edino splača.

Izobražen sadjar pa bo preprečil delovanje tiste posebne glivice, ki kodro povzroča, s škropljenjem dreves z nekoliko močnejšo mešanico modre galice in apna, kot jo uporablja za trte. Medtem ko zadostuje za trte v začetku polodstotna brozga, pozneje 1%, moramo breskvina drevesa škropiti s 3% brozgo: v 100 litrih brozge raztopimo 3 kg modre galice in dodamo 1.2 kg aktivnega apna (calce idrata) ali odgovarjajočo količino navadnega, sveže gašenega apna. To količino določimo s preskušnjo brozquine kisline, uporabljajoč lakmusov papir.

Škropimo pa dvakrat, in sicer prvič sedaj, brž ko so drevesa izgubila liste, drugič pa spomladi, preden se začne popje odpirati, in sicer pri nas okoli 25. marca. Drugič bomo torej škropili v prvi polovici marca, obakrat pa s 3% brozgo modre galice.

Tega navodila se drži, sicer boš spomladi zastoj tožil, da imajo tvoja breskvina drevesa tako čudno zvite liste. Takrat temu ni mogoče več v polni meri odpomoči. Vse glivine bolezni na rastlinah so namreč take, da jih lahko preprečimo, ne pa zdravimo.

ALI ŽE OBREZUJEŠ TRTE?

Zelo škodljivo navado imajo nekateri, ki obrezujejo trte, brž ko so grozdje potrgali. S tem trte le ošibijo. Dve nalogi mora trta opraviti v teku leta: 1. da nam rodi grozdje — kar ji jemlje življenjske sile, 2. da nabere novih sil za rast v prihodnjem letu. Obe pa opravi predvsem s pomočjo svojih listov, ki srkajo iz zraka ogljikovo kislino, dušik in še druge snovi. Iz zemlje pa sesajo vodo in rudninske snovi. Pod vplivom sončnih žarkov se te snovi spremenijo v nove, ki so brana posameznim delom kakor tudi celotnemu drevesu.

Listi zaključijo svoje delo, ko postanejo rumeni in prestane tesni stik med pecljem in rožgo. S tem pa ni rečeno, da je delovanje tudi v rožgah prestalo. Tam potujejo sokovi še kakšen teden, potem ko so listi že porumeneli ali celo odpadli.

Zato ne smejo obrezovati trt, brž ko so listi odpadli, še manj pa v času, ko so še na trti. Čim bolj zelene liste ima trta, tem več-

jo škodo povzročamo, tem bolj šibimo trto, če jo takrat obrežemo.

Kdor svoje trte ljubi in hoče od njih kar največ in najboljšega pridelka, jih ne bo obrezoval prezgodaj.

Ali naj trte obrezujemo pred zimo ali med zimo, ali ko se že bližamo pomladi? Obrezovati trte takrat, ko se že začnejo solziti, je na vsak način napačno in škodljivo. Če se trta solzi, pomeni da izgublja rastlinski sok, kar je isto, kot pri človeku krvavitev. Torej moramo obrezovati prej, pri nas vsaj do konca februarja.

Iz tega sledi, da bomo pri nas začeli trte obrezovati 2 do 3 tedne po odpadu listov. Opravili pa bomo to delo v teku februarja. Ne obrezuj v hudem mrazu!

Odrežemo vse rozge ali njih dele, pri katerih ni les dobro dozorel. Dobro dozorel les je rjave, kostanjeve barve.

ZATIRANJE SLINAVKE IN PARKLJEVKE NA ANGLEŠKEM

Angleška vlada je že l. 1952 imenovala posebno komisijo, ki naj bi proučila, kako bi najbolje zatrli slinavko in parkljevko, ki se pojavljata tudi na Angleškem in ogrožata tamkajšnje živinoreje.

Potem ko je komisija proučila, kako pobijajo to bolezen v Franciji, Švici, Belgiji, Nizozemski, Danski, Norveški, Švedski, Braziliji in Argentini, je prišla do zaključka, da se nadaljnje obolenje živine prepreči le s klanjem vseh na slinavki in parkljevki obolelih živali. Je to sicer navidezno zaostal način »zdravljenja«, a drugega načina komisija ni mogla izslediti.

Sportni bregled

Preteklo nedeljo je domača Triestina zopet zapravila priložnost, da bi si vsaj na domačih tleh osvojila dve dragoceni točki. Vsakdo se vpraša: kaj šele bo v bližnji prihodnosti, ko bo morala znojiti pot za obstoj v A ligi. Pri Triestini je nekaj nezdravega. Niti ponižnih Sicilijancev niso mogli odpraviti. Obratno. Lahko bi se bilo zgodilo in celo zaslužno, da bi obe točki odnesli na jug. Triestini resnično veliko manjka. Predvsem tehnične sposobnosti in pa podrobnega notranjega ustroja igre. Ni opaziti razumevanja posameznika do soigralcev in s celoto. Samo nekoristno drvenje po igrišču brez vsakega zaključenega cilja. Človek se vpraša: »Zakaj sploh so krila in čemu služijo?« Prva in glavna naloga kril je najučinkovitejše in najhitrejše približanje k vratom. In tega se je posluževala Katanija. Tako hitrih prodorov preko kril v Trstu letos nismo opazili. Moč Katanije je bila v četverkotniku desnih krilcev in leve strani napada. Akcije četverkotnika so se zaključevale v sredini igrišča z močnimi strelji na gol. Režija K. Hansena je bila primer, kako nazaj potegnena zveza lahko služi zdaj kot napadalec, zdaj kot obramba. Globinska igra Katanije pa je imela napako v tem, da je bila leva stran njihove igre neizrabljena. Verjetno zato, ker je manjkalo levo krilo Spikovski. Poleg Hansena so bili pri gostih nadpovprečni Ghiandi in vratar Bardelli, ki je branil svoje svetišče z gotovostjo. Pri domačih pa so se izkazali Beloni, Lucentini in Sabatella. Vsi ostali s Curtijem na čelu pa so pokazali igro začetnikov.

Ostali izidi so precej izredni, vsaj trinajstkarji so bili samo 3. Milan žanje zmage in zdaj ko si je v svesti končne zmage, samo še publiki prikazuje nogometno umetnost. Vsekakor je Milan danes ena najmočnejših enajstoric v Evropi. Ver-

Slinavko in parkljevko povzroča posebno kužilo (virus), proti kateremu še vedno iščejo primerna cepiva. Tista, ki uporabljajo, imunizirajo (zaščitijo proti bolezni) le za dobo 4 mesecev, a to le v slučaju, da cepivo odgovarja kužilu. Ugotovili pa so, da povzročajo slinavko in parkljevko razna kužila, razni virusi, toda proti vsem niso še našli odgovarjajočih cepiv. Zato je cepljenje lahko uspešno, more pa tudi biti popolnoma neučinkovito.

Iz tega razloga je danes proti slinavki in parkljevki edino učinkovito sredstvo, da obolele živali izločimo, da jih pobijemo. Take odredbe veljajo danes v Angliji, v Švici in še v mnogih drugih državah.

Seveda nastane vprašanje: kdo naj krije škodo? Očividno je ne more nositi živinorejec, ker ne pobijejo samo že obolelih živali, temveč tudi vse tiste, ki so bile z obolelo v istem hlevu. Poleg tega veljajo odredbe, da se ne sme tako meso uživati in niti izkoristiti koža, temveč se mora vse globoko zakopati v zemljo.

Za plačanje nastale škode živinorejcem so vlade v mnogih državah določile posebne fondе, iz katerih krijejo celotno vrednost izločene živali.

Italijanska zakonodaja tega še ne predvideva.

HUDA JE LOVSKA STRAST

Leta 1953 je bilo izdanih v Italiji 868.351 lovskih dovoljenj — pravzaprav dovolječaj za lovske puške — in strošek za pristojbine je znašal 3 milijarde 825 milijonov 631 tisoč lir. Največ lovcев je v Toskani, in sicer 124 tisoč. Mesto Rim jih šteje 41.000. Ribičev za lov v sladkih vodah je v vsej Italiji 165.000, največ v severni in med temi samo v Milanu 22.912.

jetno takoj za madžarskim Honvedom.

Pretekli teden je bil bogat v mednarodnem nogometu. V Vicenzi so francoske »Nade« porazile italijansko »Pomlad« s 3:1. Kaže, da je italijanskemu nogometu ušel še glavni up. Mlado moštvo italijanske enajstovice je po prvih dveh srečanjih (z Madžarsko in Anglijo) gojilo veliko upanja v prenovu italijanskega nogometa. In vendar tudi tukaj nič! Verjetno bodo prišli pri sestavljanju za bližnje srečanje z Argentino v poštvi za uradno reprezentanco sledeči igralci: Ghezzi, Silvestri, Cervato, Maldini, Bergamaschi, Ferrario, Mucinelli, Banofin, Schiaffino, Virgili, Armano in kot rezerve Boniperti in Gratton.

V Budimpešti so odigrali 28. srečanje Avstrija : Madžarska. Kljub temu, da je bila ogrska enajstovica brez Puskasa in njegovih najbližjih, je dunajske »valčkarje« odpravila s presenetljivim izidom 4:1. Avstrijska reprezentanca je danes v istih vodah kot italijanska in angleška. Prva povojna garnitura je že prestara in je doslužila domovini; novih mladih moči pa ni nikjer. Gotovo je tu napaka nogometnega avstrijskega predstavnštva, ki je slovelo samo na kapetanu Ocwiku in njegovi enajstovici, ki je igrala brez sprememb ves povojni čas.

Na drugi strani pa se pojavljajo nove sile kot so Francija in Belgija. Enajstovici sta v zadnjem srečanju igrali neodločeno 2:2. Belgija bo verjetno v bližnji bodočnosti igrala precejšnjo vlogo v evropskem nogometu. Je mlada in sveža sila.

Tiberiju Mitriju je verjetno v soboto zvečer zadnjič odbil milanski »gong« visoko zveneči naslov evropskega prvaka. Toliko se je govorilo o njegovem boksarskem prerojenju, zaradi katerega je zapustil še svojo ženo, in vendar bilo je samo prazno govorjenje. V tretji rundi je dvakrat okrvavljen obležal pod udarci francoskega črnca Humeza. Hujših posledic ga je rešil samo sodnik, ko je dvignil roko Humezu in s tem zaključil dvoboj. Sodijo pa, da je bil Mitrijevi poraz zmaga za njegovo družinsko življenje, ko je dejal: »Fulvia, vrni se, vse ti je odpuščeno.«

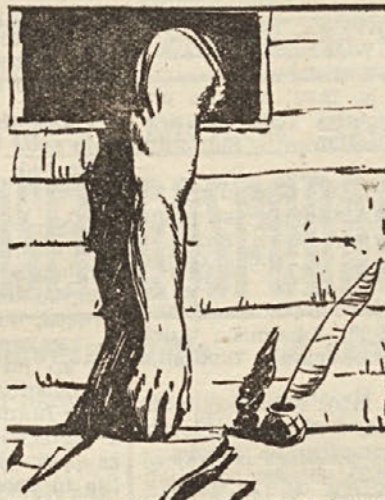
ZA NAŠE NAJMLAJŠE

Tarzan, sin džungle

št. 26

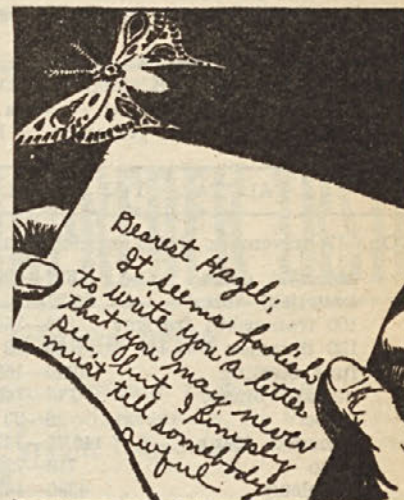
Stopila je k postelji in razpustila bujne zlate lase. Tarzan je bil ves očaran. Nato je utrnila luč; v koči je bila tema. Tarzan se je splazil prav pod okno, previdno iztegnil roko in segel v kočo.

Tipal je po pisalniku. Nazajne je dosegel rokopis, ki ga je bila pustila Jane. Oprezno ga je potegnil skozi okno. Dragocene listine je spravil v tul za puščice in kakor senca izginil v džunglo.

Zbudil se je ob prvem svitu. Takoj se je spomnil pisanja. Rad bi čital, a čudne čačke so ga navdale z razočaranjem. Dolgo se je sklanjal nad njim, dokler ni jel razlikovati črke, drugo za drugo.

Tarzan je počasi razbral Janino pismo. Namenjeno je bilo prijatelji v Ameriko. Pripovedovala je o čudnih doživljajih, o španskem rokopisu, o zakopanem zakladu in — o Tarzanu.

Ko je Tarzan prečital pismo, je dolgo premišljeval. Nove in čudne stvari so bile zanj težko razumljive. Nato je pod Janin podpis napisal: »Jaz sem Tarzan, kralj opic.« Zjutraj je našla Jane pismo, kjer ga je pustila.

Mrzla zona jo je oblila, ko je zagledala Tarzanov pripisek. Ker so pa dnevi potekali brez nesreč, jo je strah minil. Tarzan je neopazno prinašal živila. Vsak dan je zbiral pogum, da bi se z gosti pogovoril.

Mesec dni je trajalo, preden se je Tarzan ob belem dnevu napotil h koči. Našel jo je prazno. Zlatolasa boginja je bila izginila. Ko je tam stal, je nenadoma zaslišal glas, ki mu ni bil neznan.

Velika opica je lomašila po gozdu. Iz džungle se je razlegel krik, kakor bi ženska v smrtni stiski klicala na pomoč. Tarzan je spustil svoje prvo ljubezensko pismo na tla in kot strela planil v goščavo.

Skrivnost

DR. FU-MANČUJA

ROMAN - Spisal: Sax Rohner - Prevedel: A. P.

»In Kwee se ni upal pokazati, ker je tudi on bil tam zaradi kakega lastnega tajnega nagiba,« ga je presekala Smith.

»Ko je odstranil pokrov, je nekaj — nekdo...«

»Postavimo, da je bila mumija?«

Weymouth se je neugodno zasmejal. »No, sir, nekaj, kar je zginilo iz zaklenjene sobe, ne da bi odprlo vrata ali okno, je umorilo Strozze.«

»In nekaj, kar je po umoru Strozze umorilo še Kitajca, očitno, ne da bi se trudilo, da bi odklenilo vrata, za katerimi je bil on skrit,« je nadaljeval Smith. »Zakaj tokrat je videti, da je doktor Fu-Manču uporabil zaveznika, ki si ga niti njegova velikanska volja ni mogla popolnoma podvreči. Katero nevidno silo — kakšno strašno morilno sredstvo — je zaprl v tisti sarkofag?«

»Misliš, da je to delo Fu-Mančuja?« sem rekel. »Če imaš prav, potem je njegova moč zares nadčloveška.«

Nekaj v mojem glasu, mislim, je Smitha napotilo, da me je čudno premeril. »Ali dvomiš? Navzočnost skritega Kitajca to dokazu-

je. Kwee, o tem sem prepričan, je bil član morilske družbe, dasi je verjetno šele nedavno vstopil v to tajinstveno službo. Ni oborožen, sicer bi si lahko mislil, da je bila njegova naloga, umoriti sira Lionela, ko bi bil tu na delu, ne da bi sumil, da je v bližini skrit sovražnik. S tem, da je Strozze odprl rakev, je ves načrt gladko pokvaril.«

»Tako, da je imel za posledico smrt...«

»Enega izmed Fu-Mančujevih služabnikov. Da. Za to pa ne najdem pojasnila.«

»Mar misliš, Smith, da je bila v tem načrtu rakev uporabljena?« Z očitno začudenostjo me je pogledal.

»Ali meniš, da je bilo golo naključje, da so pripeljali rakev sem ob času, ko je doktorjev podvrženec Kwee bil tu skrit?«

Pokimal sem; Smith se je sklonil čez rakev in z zanimanjem motril kričeče slikarije, s katerimi je bila znotraj in zunaj okrašena. Ker je ležala na boku, jo je pograbil za robove in jo prevrnil na dno.

»Toda težka je,« je zamrmral. »Vendar jo je moral Strozze prevrniti, ko je padel. On je gotovo ne bi bil prevrnil na bok zato, da bi odstranil pokrov. Oho!«

Sklonil se je še niže ter prijel za košček motvoza in iz skrinje potegnil gumijast zamašek.«

»Ta zamašek je tičal v luknji ob dnu rakve,« je dejal. »Puh, kako zoprno diši.«

Vzel sem mu zamašek iz rok, da bi ga pregledal, ko je zunaj v veži zazvenel močan glas. Vrata so se sunkoma odprla in velik mo-

TEDENSKI KOLEDARČEK

19. novembra, petek: Elizabeta — Imica
 20. novembra, sobota: Feliks — Vladiboj
 21. novembra, nedelja: Darov. M. Dev. — Grmni slav
 22. novembra, ponedeljek: Cecilija — Jezdimir
 23. novembra, torek: Klemen — Ravijola
 24. novembra, sredo: Janez — Jeca
 25. novembra, četrtek: Katarina — Kolomir

VALUTA — TUJ DENAR

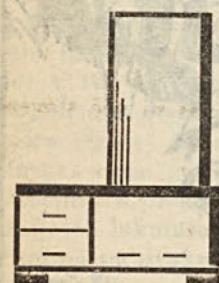
Dne 17. novembra si dal oz. dobil za:

ameriški dolar	627—630	lir
avstrijski šiling	23,25—24	lir
100 francoskih frankov	163—166	lir
100 dinarjev	90—93	lir
funt sterling	1640—1680	lir
nemško marko	146—148	lir
pesos	20—23	lir
švicarski frank	146,75—147,75	lir
zlat	718—720	lir
napoleon	4350—4450	lir

Za zdravje in dober okus

Radenska voda

Uvoznik in glavna zaloga
ZADR. KONZORCIJ TRGOVCEV
 Z JESTVINAMI
 Trst, Valdirivo 3 - Tel. 35-034

TOVARNA
Prinčič
KRMIN - CORMONS
TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje, i t. d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

RADIO TRST II

Nedelja, 21. novembra ob 8.45: Kmetijska oddaja. 9.30: Vera in naš čas. 13.00: Glasba po željah. 17.00: Koncert moškega zbora »Valentin Vodnik« iz Doline. 18.00: Lehar: LUKSEMBURSKI GROF, opereta v 3 dejanjih. 21.00: Wolf-Ferrari: STIRJE GROBJANI, komična opera v 3 dejanjih.

Ponedeljek, 22. novembra ob 19.00: Mamica pripoveduje. 20.40: Slovenski motivi. 22.00: Književnost in umetnost. 22.15: Beethoven: Simfonija št. 5.

Torek, 23. novembra ob 13.00: Glasba po željah. 14.25: Slovenski motivi. 18.40: Istrske pesmi poje sopranistka Jelka Brajša. 19.00: Sola in vzgoja. 21.00: Radijski oder — C. Goldoni: IMPRESARIO IZ SMIRNE.

Sreda, 24. novembra ob 18.40: Lipovšek: Fantazija na folklorne motive. 19.00: Zdravniški vedež. 21.00: Aktualnosti. 22.15: Schuman: Simfonija št. 1.

Četrtek, 25. novembra ob 13.30: Slovenski motivi. 19.00: Mamičina povestica. 20.05: Zbor Slovenske filharmonije. 21.00: Dramatizirana zgodba.

Petek, 26. novembra ob 13.00: Glasba po željah. 21.00: Tržaški kulturni razgledi. 21.15: Koncert pianistke prof. Mirce Sancinove. 22.15: Iz angleških koncertnih dvoran.

Sobota, 27. novembra ob 14.25: Slovenski motivi. 16.00: Oddaja za najmlajše. 16.30: Slovenski zbori. 17.30: Rimski Korsakov: Seherezada. 19.00: Pogovor z ženo. 21.00: Vokalni oktet. 22.00: Vienaški: Koncert za violino in orkester.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 45. Napravil sem nekaj petijota, in sicer takole: Na tropinah od 150 kg grozdja sem pustil še kakih 30 litrov mošta, vrhu katerega sem zlil 100 litrov vode in dodal 5 kg sladkorja. Drugega nisem dodal. Vse sem na tropinah pustil 48 ur, da je vino popolnoma povrelo. V sodu se mi je sedaj vino učistilo. S piščo pa nisem zadovoljen, ker se mi zdi nekam vodena. Koliko alkohola ima ta pišča? Se li da kaj popraviti? Bo li odporna?

Odgovor. Ni čudno, če ima vaš petijot nekoliko voden okus, saj ne more vsebovati več kot 4,6% alkohola. Do te količine pridemo na ta način: v celoti imate 130 litrov petijota. V 30 litrih, ki izhajajo iz grozdja, so bili okoli 3 litri alkohola, če računamo, da bi imelo vaše vino 10% alkohola. Dodanih 5 kg sladkorja da nadaljnje 3 litre alkohola (= 5 x 0,6). Torej imate v vseh 130 litrih petijota približno 6 litrov alkohola. Iz tega sledi, da vsebuje petijot zgoraj navedeno alkoholno moč (= 6 : 130). Petijot se da okrepiti s primešanjem

močnejšega vina ali z dodatkom zgoščenega mošta ali sladkorja. Potrebna bi še bile čiste vreline glivice, ker sladkor sam nã bi več povrel. Na vsak način pa vam svetujemo, da raztopite v petijotu 100 gramov vinske kisline, ki bo zelo poživila okus pišče in ugodno vplivala na odpornost. Na svetujemo pa, da bi petijot hranili do poletja, temveč popijte ga v zimskem času, tja do začetka aprila. Pozneje bi se težko vzdržal, posebno če nimate zelo mrzle kleti.

Vprašanje št. 46. Slišal sem, da nekaterim teknejo polži hišarji. Je li res, da v nekaterih krajih polže tudi gojijo in da se vodi z njimi tudi živa trgovina? Kako se vzrejujejo?

Odgovor. V Švici, Nemčiji, Franciji, Španiji in Avstraliji, najbrž pa tudi drugod, imajo posebna vzrejalšča za polže, kjer jih gojijo skozi celo življenjsko dobo, od jajčec pa dokler ne dorastejo. Drugod, tako tudi v Jugoslaviji — v bližini Ptuja — vzrejujejo polže nekaj tednov, to je od dneva, ko jih prevzamejo od nabiralcev, dokler jim ne odpošljejo v inozemstvo (največ v Francijo). Polže hranijo predvsem z otrobi in zeljem, pa tudi s pšenično moko in drugim. Mnogi uporabljajo za polže posebno krmo, po kateri se polži odbežijo in dobijo odličen okus. Sovražnika polžev sta sonce in previsoka toplota. Zato je mogoče vzrejanje polžev samo v senčnih legah. Na enem metru površine redijo navadno okoli 100 polžev.

Iz Gorice

V GORICI BO STAL V KRATKEM NEBOTIČNIK

Pred dnevi je mestna gradbena komisija odobrila gradnjo nebotičnika v Gorici. Zgradili ga bodo v ulici Oberdan ob današnjem ponosnem poslopju »Esso« in nasproti novemu poslopju zavarovalnega zavoda, ki stoji tik cerkve sv. Ignacija. Goriški nebotičnik bo imel 10 nadstropij. Zrtev te nove zgradbe bo med drugimi tudi hiša slovenskega profesorja na vogalu ulice Morelli, ki prav gotovo ne bo zanjo preveč žaloval, ker je zelo stara. Gospoda profesorja poznamo kot neizprosnega borca za lastne pravice in zato smo prepričani, da ga ne bo nihče opeharil. K uspehu mu že vnaprej iz srca čestitamo. Saj je mož že pred več desetletji vedel, da mu bodo podrtijo zaradi javne potrebe prej ali slej razlástili. Zato jo je kupil in ni potrošil niti vinarja, da bi jo popravil. Kdor zna, pa zna. Škoda, da niso vsi Slovenci tako pametni in neizprosní borci ter varuhi vseh svojih pravic, ki jim gredo po naravnih in božjih zakonih.

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
 Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

žakar, ki je bil vzlic toplemu vremenu oblečen v suknjo, s kožuhom obrobjeno, je prihrumel v sobo.

»Sir Lionel!« je zavpil Smith vneto. »Posvaril sem vas bil! In vidite, le za las ste ušli smrti!«

Sir Lionel Barton je pogledal mrtveca, potem pa po vrsti Smitha, mene in nazadnje nadzornika Weymoutha. Spustil se je v enega izmed redkih praznih stolov.

»Mr. Smith.« je začel vznemirjeno. »kaj naj to pomeni? Povejte mi brž!«

V kratkih besedah mu je Smith opisal nočne dogodke — vsaj toliko, kolikor je o njih vedel. Sir Lionel Barton je poslušal, ne da bi se ganil — kar je bilo zelo nenavadno za moža tako silne živčne delavnosti.

»Prišel je zaradi draguljev.« je izgovoril počasi, ko je Smith končal; in njegove oči so se obrnile k telesu mrtvega Italijana. »Nisem storil prav, da sem ga izpostavil taki skušnjavi. Bog ve, kaj je počel Kwee v skrivališču. Morda je prišel, da bi me umoril, kakor domnevate, Mr. Smith, dasi to težko verjamem. Vendar — ne mislim, da bi to bilo dejanje vašega kitajskega doktorja.« Upri je pogled v rakev.

Smith je ves presenečen strmel vanj. »Kaj menite, sir Lionel?«

Sloveči potnik je še vedno zrl na sarkofag z nečim v pogledu, kar bi mogla biti bojazen. »Dobil sem brzojavko od profesorja Rembolda.« je nadaljeval. »Imeli ste prav z vašo domnevo, da razen Strozze nihče ni vedel za mojo odsotnost. Naglo sem se oblekel in dobil profesorja pri potniškem uradu. Ta je vedel, da nameravam drugi teden čitati predavanje o« — spet je pogledal na rakev —

»grebnici Mekare; in vedel je tudi, da so rakev pripeljali nedotaknjeno v Anglijo. Prosil me je, naj je ne odprem.« Nayland Smith je ves čas opazoval njegovo lice.

»Kak razlog je navedel za tako nenavadno željo?« sem ga vprašal.

Sir Lionel Barton se je pomišljal. »Razlog.« je končno le odgovoril, »ki me je tedaj zabaval. Pojasniti vam moram, da je bil Mekara — čigar grobnico je odprl moj pomočnik za časa mojega bivanja v Tibetu in zaradi katere sem prekinil svoj povratak v Aleksandrijo — veliki duhoven in prvi prerok Amena — pod Faraonom v Exodusu. Skratka, eden izmed čarodejev, ki je tekmoval v umetnosti čaranja z Mojzesom. Menil sem, da je ta najdba edinstvena, dokler mi profesor Rembold ni povedal nekoliko čudnih podrobnosti glede smrti francoskega egiptologa Pagea le Roi — podrobnosti, ki so bile meni neznane.«

Z rastočim začudenjem sva poslušala, ne da bi vedela, kam naj to meri.

»Page le Roi.« je nadaljeval Barton, »je odkril, pa je o tem molčal, grobnico Amantija — nekega drugega izmed te čudne bratovščine. Videti je, da je odprl rakev na mestu. — Ti duhovni so bili iz kraljevskega rodu in so pokopani v dolini Biban-el-Moluk. Le Roi je v službeni so mu zaradi nekega razloga pobegnili — ko so videli skrinjo z mumijo — in našli so ga mrtvega, po videzu zadavljenega, poleg skrinje. Vso zadevo je egiptovska vlada potlačila. Rembold mi ni mogel povedati, zakaj, toda prosil me je, naj ne odprem rakve Mekare.«

(Nadaljevanje v prihodnji številki)